

דף מס' 1 מתוך 16 דפים
עותק מס' 6 מתוך 6 עותקים

ס ו ד י

הכנסת השישית
מושב שלישי

108

פרוטקול מס' 108
מישיבת ועדת החוץ והבטחון

ביום ג', כ"ח בשבט תשכ"ח - 27.2.1968, בשעה 9.00

נ כ ח ר :

חברי הוועדה :

ד. הכהן
ס. אונא
א. בן-אליעזר
ר. ברקת
ע. גוברין
י. הררי
י. חזן
ס. יערי
ג. כהן
ח. לנדאו
י. סרידור
ס. נמיר
י. סרלין
ש. פרס
ח. צדוק
ז. צור
א. רימלט
י. רפאל

נ-ע-ד ר ו :

חברי הוועדה :

יו"ר הכנסת ק. לוז
שר החוץ א. אבן
חבר-הכנסת ש. תמיר
מר ג. רפאל
מר ע. יפה
מר ס. רביב

סנכ"ל מסוף החוץ
מנהל לשכת ראש הממשלה
עוזר לשר חוץ

מזכירת הוועדה :

ח. סן

רשמה :

ס. הלנברג

סדר היום :

1. שאלת ההתנחלות הישראלית בשטחים המסוחררים
ויוזמה לשיקום הפליטים הערבים - הצעה
לסדר היום של חבר-הכנסת ש. תמיר.

2. דיווח של שר החוץ מר א. אבן.

3. פגישה עם נציגי המשקים שבצוק בית-שאן.

ישיבה
גלוס

אני פותח את הישיבה.

היו"ר ד. הכהן:

1. שאלת ההתנחלות הישראלית בשטחים המשותפים ויוזמה לשיקום הפליטים הערביים - הצעה לסדר היום של חבר-הכנסת ש. תמיר

ש. תמיר:

אדוני היושב-ראש, אדוני ראש-הממשלה, הנושא שהעליתי אותו נראה לי לא-שגורתי, ואם היתה משמעות להסכמתו של שר החוץ להעביר אותו לוועדה, הבנתי שמאחוריה יש הכרה בהלך-רוח ודעת קהל המחשיבה את הנושא, בין שהיא חמימת דעים אתנו ובין שהיא חלוקה.

חלק מן הדברים השמענו במליאת חכנסת, ואחעכב כאן רק על מספר נקודות מיוחדות. אשתדל להיות מאד ספציפי.

הכוונה בהצעה היא כראש ובראשונה להתנחלות ביהודה ובשומרון. לפי מיטב האינפורמציה המוגבלת שכידוי, הרי ברמת-הגולן ננקטה שורה של צעדים. מלפני חשעה חודשים עד היום קמו שם האתגזיות; ובדרך-כלל נראה לי שבחוגי הממשלה הגישה לרמת-הגולן רצויה יותר מאשר בנוגע לשטחים אחרים, כתוצאה מצירופים שונים של נסיבות, שלא כדאי להאריך עליהם את הדיבור. בין היתר אלמנס דימוגרפי, עמדת הסורים, הנסיון של הישובים באיזור ההוא, וכיוצא באלה. הייתי מרוצה לו אותה חפיסה היתה קיימת גם ביהודה ובשומרון, כפי שהיא קיימת לגבי הגולן. לא אחעכב בדברי, בלי להפחית מחשיבות הענין, על התנחלות בסיני, כי שם קשה יותר להתנחל, אבל בכל-זאת יש שם צורה של פעילות משקית בתחום הנפט, וההתבצרות שם נושאת אופי מעמיק מאד. אתרכז בדברי על מה שנראה לי עיקר ועל מה שבעיקר שנוי במחלוקת אשר חותכת בלב הציבוריות הישראלית, בתוכי חוכן של המפלגות הישראליות. נראה לי שזה נושא אשר חייב להתברר, כדי להגדיר יותר את נושא הדין עלי לציין שאני מתכוון כראש ובראשונה להתנחלות אזרחית. עם כל ההחשבה של האחזות צבאית או חצי-צבאית, המבחן הקובע בקביעת עובדה היא כראש ובראשונה התנחלות אזרחית, ואולי זו אירוניה של הגורל, מפנינה מסוימת, שאני, שחונכתי על בית-ספר אחד בשעתו בו הדגישו את חשיבותו של הצבא והיינו בוויכוח עם בית-ספר שהדגישו בו את הכסיס של ההתיישבות, בא היום להקגיש את הענין ההתיישבותי. אינני מתכוון דווקא לישובים קטנים, כפריים, בנוסח של "חומה ומגדל" של שנות השלושים. כשאני נוקט במונח של התנחלות אני מתכוון להתנחלות לכל סוגיה, בין קיבוץ או האחזות, ובין שתהיה זו חווה גדולה נוסח אמריקה - אני חושב שבגולן ניתנים כיום גם דברים כאלה, - ובין התנחלות עירונית בנוסח נצרת עליה, עם כל ההקלות המיוחדות שהאוצר יודע לתת כשהוא מחשיב התנחלות במקום מסויים. על כן, למשל, כאשר אתמול ראש-הממשלה השיב לשאלתה שלי והדגיש שבכמה מקומות אי-אפשר להקים התנחלות, נראה לי שזה לא כך. כוונתי להדגיש שאין אנתנו מתכוונים דווקא להתנחלות חקלאית מצומצמת, אלא למבצע של חנופה, אשר בבת-אחת ירתק אלפי אזרחים לאיזורים ההדשים, בחור פרימס עליון של המדיניות הישראלית.

נראה לי, אדוני היושב-ראש, שהצו של התנהלות כיום צריך להיות משותף לאלה שמאמינים שבגול הירדן חייב להיות הגבול בכל מחיר, וגם למי שמוכן בתחום הזה לעשות ויחורים, כפי שהדברים מסתמנים לאחרונה מפי כמה וכמה דוברים ממשלתיים. אלה כן אלה חייבים לתת היום יד למדיניות של התנחלות אקטיבית ומהירה.

אני רוצה להעביר את הדברים ובראש ובראשונה להתווכח בכך עם ההנחה שכאשר אתה קובע נקודות ישוב - אתה סוגר שערים לשלום. לי נראה שהאמת היא הפוכה. לי נראה שכאשר אתה יוצר עובנות - אתה דוחף - אם יש איזה-שהוא סיכוי באופק הרחוק שעליו דיבר שר החוץ - אתה דוחף לשלום.

ועדת חו"ב
27.2.68

ס ו ד י

דף מס' 3 מתוך 6 דפים
עוהק מס' 6 מתוך 6 עוהקים

ט. תמיר:

מ-11 ביוני 1967 עד היום, מבחינה שיש מה להפסיד, נוצרה לכאורה סיטואציה שבה אנחנו עומדים עם מסען ההישגים בידינו, והערבים - במצב שהם צריכים לשוב ולקבל דברים שהפסידו, אבל הזמן פועל, כאילו, לטובתם. יש להץ בין-לאומי, אנחנו לא נפתח במלחמה שניה. להם יש זמן. יש בעיה על אוכלוסיה. יש תמיכת סובייטית. הם יכולים לחכות, ובינתיים יש לוחמה מתחרתית שלהם. בצורה סמלית הרשיתי פעם לעצמי לומר שאילו אחרי כל פעולה של ה"פתח" ישראל היתה מודיעה, שבין יתר הצעדים שחנקו יבוא צעד חיובי של התנחלות, כתגובה פומבית, קשה היה לבוא אלינו ולומר שאנחנו מחגרים, יותר מאשר אחרי החקפת הנגד שהעולם הבין אותה. לו הערבים וחוסיון היו יודעים שכל חודש שחולף גורם להתמעטות הסיכויים לקבל משהו בחזרה, והישראלים יוצרים עובדות, הרי גם לשיטת הממשלה יש בכך גורם מדרבן להצלחת שליחותו של יארינג. מה שאני מנסה להדגיש כאן הוא שבענין זה אנחנו חייבים להיות תמימי דעים בכל חלקי הציבור.

סיפר לי מפקד צבאי, שהדבר היהידי שבו הוא אוהב להעסיק ערבים זה כאשר מסכיב לפתוח הצבא בגדה צריך לשחול עצים הגדלים לאט, כי אז הערבים רואים שהקימו כאן לא רק צריפים, אלא נוסעים עצים הגדלים לאט ופירוש הדבר שהישראלים מתכוונים לשבת פה.

אני סבור שאין דבר שהיה משכנע יותר מנקודה מסוימת בג'יפטליק, ואם מותר לי, אומר בחדר הזה, שאין דבר שהיה מעורר הגירה שיטתית, לא מאונס ולא מתוך מקל חובלים, כמו עצם המעשה של ישובים יהודיים ישראלים הצומחים בתחומי יהודה ושומרון. כולנו נפגשים עם ערבים ממקומות שונים של מה שהיה קרוי "גדה", ולא רק שאין הם יודעים מה יהיה בהלקם, אלא הם יותר ויותר מרבים לומר: אתם תחזירו, ומה יהיה עלינו כשתחזירו? אמר לי אחד מהאנשים המרכזיים בירושלים המזרחית: ברור שתחזירו חלקים מיהודה ומשומרון, זה רק ענין של זמן, אבל גם מירושלים המזרחית תחזירו משהו - נכון? מדובר באדם מאד חרבותי, שהיה חבה הפרלמנט הירדני, הוא עוד תולה תקוות אפילו לגבי ירושלים, מדוע? - מכיוון שהוא עדיין לא רואה את העובדות החדשות בירושלים. עברו תשעה חודשים מאז המלחמה ועדיין אין שכונות יהודיות בירושלים.

אני חושב שהדבר הזה צמוד לא רק לדברים של אורן ימים, ולא רק לענין של הגירה ואיזון המצב הדימוגרפי, אני חושב שהוא צמוד לנושא של בסחון שוטף. מתוך הנסיון שהיה לנו במהחלת, אדוני ראש-הממשלה, ידוע שאי-אפשר לקיים מהחלת כשאין אוכלוסיה אוהדת. כל הכבוד למה שעשה צה"ל, למה שעשתה הממשלה, למה שעשו אנשי ה-ש.ב. בתחום זה עד היום. זו פעולה אדירה ובלתי-רגילה. אולם, זה כאילו כמו ידינו היינו עושים שתי פעולות הפוכות: מצד אחד האקטים המוצלחים של שירותי הבטחון, ומצד שני מדיניות המעודדת שיתוף פעולה עם ה"פתח". אנחנו כמו ידינו קובעים במצב זה את הבסחון השוטף, ואנשים שלנו משלמים בחייהם.

אשר לפעולת ההתנחלות; כוויכוח הבסחוני שהתקיים במליאת הכנסת קראה לעומתי חברת-הכנסת גולדה מאיר: או שאתה לא יודע מה קורה, ואם אתה יודע - אתה לא אומר אמת. עם כל הכבוד לחברת-הכנסת מאיר, זה נראה לי מוזר. מכיוון של נדמה היה שיצאנו מימי המהחלת. כל ערכה של ההתנחלות הוא לא רק ביצירה עובדה, אלא ביצירה עובדה בגלוי ובפומבי. היכינו חשעה הודשים, שר הבטחון, משה דיין, חיכה לסלפון, וסלפון לא היה. מאז חום המלחמה עברו חשעה הודשים. המדיניות הממשלתית אומרה, שלא נזוז עד שיהיה הסכם שלום. שר החוץ מדבר על אופק רחוק. עד שיהיה שלום אנחנו מתנחלים, כי אנחנו במולדת. דבר זה יובן. יש לזה אפקט נלחץ על המדינות האחרות ואינני רואה שיהיה בכך כדי להדליק את אומות העולם, כאשר מיראזים מפציצים כפריס - זה כואב יותר מהתנחלות. אינני מבין את הסגנון הסתום של חברת-הכנסת מאיר, שקורים דברים. אם אנחנו לא יודעים עליהם, אין לזה אפקט הסברתי מבחינת ההסברה הבין-לאומית.

ש. חמיר:

אשר לנושא המקביל של בעיות הפליטים: אני מדבר על הפליטים הנמצאים בשטח ארץ-ישראל המערבית שבידינו. והא בהא חליה. אני חושב שמשהו שישראל היא הריבון בפועל של השטח הזה בכל מערב הירדן, האחריות לכל מה שמתהווה במערב הירדן היא עליה, ועליה בלבד. מעולם לא השכלנו להבין עד כמה נושא זה של הפליטים הוא נושא מכאיב בדעת הקהל הבין-לאומית, וזה מורד מפני שמדינת-ישראל קמה בעזרת אהדה בין-לאומית לנושא זה של הפליטים. משום מה לא היינו אנחנו רגישים לנושא הזה ולנזק העצום אשר נגרם לנו מפני שלא נקטנו יוזמות. אינני מתכוון לכך שמדינת-ישראל תישא על גבה, או אפילו בתחומיה, את כל הפליטים הערביים. אמרתי לשר החוץ, ואומר גם כאן, שאם נעשה משהו בנושא זה בתחומים המשותפים על-ידנו, ירשים דבר זה את העולם הרבה יותר מנאומים של שר החוץ המחונן באו"ם.

לדעתי, יש להעביר, כסימן ראשון, אלף איש מחבל עזה ולהקים נקודה ראשונה באיזורים המשוחררים. יש להתחיל ברישום של חביעות לנכסים. יש לעשות לחסלום פיצויים בחוץ-לארץ במטבע חוץ למי שיצא, אם משהו מכל אלה יתחיל להעשות, ייווצר אקלים אחר. כאן אין מה להמתין, כאשר אנחנו אומרים שאנחנו ממחינים לשלום עד שננקוט יוזמה בעניין זה - אנחנו אומרים שהפליטים והשטחים עליהם הם יושבים, הם בתחום הממלכה הירדנית, הסורית, המצרית. אבל אם אנחנו אומרים שארץ-ישראל כיום היא מאוחדת, ואם ראש-הממשלה מדבר על טווח של עשרים שנה, זה מחייב אותנו ליוזמה, שתקבל הד עצום בעולם.

בשעתו קיימתי שיחה עם דוסטוב בארצות-הברית, ובין היתר דנו בנושא זה של הפליטים. ראיתי כיצד האיש, שחיה לא-אטום ומאד פתוח לאפשרות שנישאר בכל השטחים, ראה חשיבות עצומה בהתחלה של יוזמה שלנו בנושא זה של הפליטים; ומה עוד אם אתה חוקף את שני הנושאים: מצד אחד התנחלות, ובמקביל - מטפל בפליטים. כלומר, אתה נותן ביטוי לריבונותך, ואתה עושה צעדים הומניים וחיוניים. נראה לי שפעולות מקבילות כאלה יכולות לנתק את דעת הקהל העולמית, לעורר הד חיובי וליצור מדיניות ולא רק דיפלומטיה.

הייתי שמח לו ראש-הממשלה היה מספק אותי בדברים

שאולי יניחו קצת את הדעת בנדון.

ראש הממשלה ישיב עכשיו לחבר-הכנסת חמיר. אולי הוועדה תמשיך בדיון בנושא זה בישיבה אחרת.

היו"ר ד. הכהן:

ראש הממשלה ל. אשכול:
אתחיל משאלת ישובם של הפליטים. יישוב פליטים כיצד? - בצדק נגע חבר-הכנסת חמיר בפליטים שבעזה. בדרך-כלל אני חושב ששם עיקר הבעיה, ואני מדבר על 200 אלף פליטים, מפני שלדעתי, ביהודה ובשומרון אין פליטים. רשומים אמנם כ-120 אלף במחנות, אבל עובדה היא שבמחנות גרים רק 60 אלף בשעה שהיתר הסתדרו. יש להניח שלא תחסר עבודה. גם כיום לא חסרה עבודה. הפליטים בעזה, שמספרם כ-200 אלף, אשר היו נתונים תחת שלטון מצרים, היו נתונים במחנה הסגר, וכאשר אנחנו נכנסנו לעזה פתחנו את הסורגים ואמרנו: תצאו לראות. הם קבלו את זה.

אינני מניח שחבר-הכנסת חמיר מציע שניקח אלף נפש, דהיינו 200 משפחות, ונקים להם ישוב ליד עזה, נניח בחבל הבשור, שלפי שעה אין שם טיפת מים. אני מניח שאין אתה מתכוון שנקים ישוב ערבי דווקא על הגבול, אם כי אין אני יודע עדיין היכן יהיה הגבול. לא נראה לי שנוכל בסביבה זו להקים ישוב ערבי, קרוב לקיבוץ זה או אחר אשר אדמותיו היו בזמנו אדמותיהם של ערבים, ואולי של אותם פליטים.

י ד נ ס

ראש הממשלה ל. אשכול:

מקום בראש, אולי להעביר את הפליטים ליהודה ולשומרון, אבל כאן מתעוררת השאלה, איזה יהודה ושומרון. אפשר לישב אותם ביהודה ושומרון הצופה ביותר, אבל נראה לי שחלום הוא לדבר על אומה פרטית של ערבים, כי הערבים לא ימכרו שם עכשיו קרקע, אם כי אומרים לי שבסביבות גוש עציון, שיש שם בעיקר סלעים וטרשים, יש גם שטחים טובים יותר. יש ערבים אשר מציעים למכור קרקע, ואני הוריתי לקנות, ובעניין זה יש מחשבות בתוככי לבי. אני מניח שחבר-הכנסת המיר יהיה זקוק בדבריו ביחס ליהודה ושומרון, ואני אינני מוכן להגדיל שם את מספרם של הערבים באופן מלאכותי. לי מספיק מה שיש שם וגדל וצומח. לפי שעה עוזבים כ-4,000 - 5,000 נפש בחודש, ולאחרונה רוב העוזבים הם פליטים מסביבות עזה. אינני אופטימי עד שאוכל לומר שבמשך 40 חודש ייצאו בקצב כזה 200 אלף נפש, אבל בוודאי שאינני מבקש לעכב תהליך זה. כאשר הערכים יראו שאנחנו מתחילים ליישב - מדוע ייצאו? גם כיום עדיין לא יוצאות משפחות שלמות על האב, האשה והילדים. בנתנים יוצאים רק צעירים, אולי הם יתחילו להסתדר ורק אחר-כך יקחו את המשפחה למקום שיסתדרו בו, לכוויית או לסעודיה. זה מזכיר לי את היהודים ברוסיה, ראש המשפחה נסע ורק אחרי שהסתדר שלח "שיפ-קרטה" לבני המשפחה. דומני שזה הזמן הפחות מחמים להתחיל לעשות משהו. יכול להיות שעל-ידי היוזמה שלנו נגרום להפסקת היציאה.

...6/

ראש הממשלה ל. אשכול:
יש עוד סכנה: אם נתחיל לעשות משהו אולי
מחי שהוא יאמרו לנו: אולי תואילו להחזיר
אליכם את אלה שעזבו אחרי מלחמת ששת הימים?

אין ספק שאם יש אדמה ואם יש מים אפשר ליישב
פליטים, ואין בכך חכמה. אם הצלחנו לקחת יהודים מהגרים ולהפוך אותם לחקלאים, האם
יש ספק בכך שנוכל לעשות זאת גם בקרב הפליטים? אלא שאין לנו מים ויש לנו רק רצועה,
שאיננה גדולה ואיננה עצומה, ואנחנו מתלבטים קשה בבעיות מים והחפלת מים. היתה
מחשבה גם בקשר ליישוב בסיני, אלא שהערבים לא ירצו לצאת מעזה, כי כאשר הם יוצאים
ממצרים - זה דבר אחד, אבל כאשר באים וכופים עליהם, הם נאחזים במקום שבו הם נמצאים
ואז הוא לא יסולא בפז.

לא נראה לי שאנחנו צריכים למחר בענין זה. אין
ספק שבבוא היום יהיה עלינו לתת את חלקנו.

אשר להתנחלות: עשינו משהו לגבי ישובים חקלאיים,
ויכול להיות שעל-ידי הכשרה נוכל לעשות יותר, אבל אני שואל אם צריך עכשיו להתחיל
בהכשרה. יש שמונה ישובים ויהיו עוד. התחלנו מהקצה של השטח הגדול עם ישובי טירת-
צבי ומעוז-חיים. מדובר על שטח של 30 אלף דונם, אבל מסתבר שלמחצית ממנו יש בעלים
בארץ. אנחנו מתכוונים לתקוע יחד גם בקליה. המחשבות הן כיחם לאורך הירדן ולאורך
הפס הזה. מדובר בהאזריות של נח"ל.

כמובן, יכול מישהו לסעון שאין אנחנו צריכים
להתחשב בשום גורם, אבל אני רוצה להזכיר שבארצות-הברית רוגזים עלינו עד היום
בגלל החלטתנו ביחס לירושלים. הם שואלים מדוע היה עלינו להפקיע קרקע בשביל שיכונים
עירוניים. אגב, אני מקבל על עצמי את האחריות שבענין ירושלים אנחנו עושים בקצב
מהיר ככל האפשר. עברו שמונה חודשים עד שהצלחנו לרכז קרקעות שאפשר להפקיע אותן,
עכשיו יש ענין של תכנון ואחר-כך יתחילו לבנות. הערבים אינם שוכחים לדבר על ענין
ההפקעה ואנחנו צריכים להסביר.

עד כה עלו 17 או 12 נקודות מ-24 הישובים שפנו
אלינו, והיתר נמצא בהכנות. יש מקרים שהגוף עדיין איננו גוף, יש צורך בלפחות
80, 100, 150 איש, ויש מקרים שאין במה להאחז. אינני אומר שבכך סיימנו את הפעולות
לגבי הקו הירדני, אבל נדמה לי שצריך להיות פחות דיבור ופחות רעש. אנחנו הולכים
עקב בצד אגודל, ונדמה לי שאין בכך כדי להזיק. אנחנו מתפשים מים, ואם חלילה, לא
נגלה מים, יהיה לא טוב.

אני אקבע מועד לדיון, ואחאם אותן עם ראש הממשלה,

היו"ר ד. הכהן:

דנו בנושא זה מספר פעמים אבל לא קיבלנו מסקנות.
יש צורך שפעם נדון ונקבל מסקנות.

א. בן-אליעזר:

נקבע מועד לישיבה עם ראש הממשלה, בה נדון
בשאלת הפליטים וההתנחלות.

היו"ר ד. הכהן:

אני מבקש ששר החוץ יתייחס בדבריו למשמעות של
ההחלטה של הארגון האפריקאי.

א. רימלט:

הייתי מציע שבקרוב נדון בשאלה שעורר אותה
חבר-הכנסת רימלט. בזנתיים אין אנחנו חייבים
להודות שהיתה החלטה של אותו ארגון, כי לא היה דיון ולא היתה הצבעה ולא היה סיכום
בדו"ח. אבל יש בעיה של הופעת המזכיר הכללי של אותו ארגון והתבטאות של עשר מדינות,
ששתים מהן מקיימות אתנו יחסים, אשר התבטאו לטובת הנאום תאלג'ירי. מאידך, חמש
מדינות התבטאו נגדו. כללו של דבר, היו 15 נציגים שדברו, 8 מהם חברי הגוש הערבי-
מוסלמי, 7 מדינות המקיימות אתנו יחסים ש-5 מהן דברו נגד ו-2 דברו בעד ההודעה
התאלג'ירית, אבל לא היתה הצבעה. הואיל והידיעות המפורסות מוסיפות להגיע, אני מציע
שנדון בענין זה בנפרד בבוא העת.

שר החוץ א. אבן:

...#7/

2. דיווח של שר החוץ מר א. אבן

שר החוץ א. אבן:

אשר לשליחותו של הנציג המיוחד של האו"ם, כאשר השליחות הזאת מתקרכת לשלב חדש. אחרי שיחתו אחי הבוקר הוא ימריא למטה האו"ם בניו-יורק, שם יתייעץ עם או-תאנט ובנץ' על הדרכים והנוהלים להמשך שליחותו.

על מנת להבין ולתפוס את המציאות הקיימת, יש לסקור את השלבים האחרונים של השליחות, כפי שהתפתחה מאז שנחתה עם הוועדה לאחרונה, היו שנים - שלושה שלבים בהתפתחותה של העמדה המצרית-ישראלית, אם כי היוזמה העיקרית היא בידי מצרים. לפני שלושה שבועות עמדה ממשלת מצרים לפוצץ את השליחות הזאת, לסעון שאין החקדמות, משמע, שאין שום סימן של נסיגה משום שטח, וישראל איננה מחייבת על שום פינוי של שטחים, ועל כן השליחות היא עקרה. הרקע לאותה מתיחות היה הדיון שקיימה מצרים עם יארינג על משמעותה של החלטת מועצת הבטחון, כאן מתברר שיארינג שלל לחלוטין את התביעה המצרית הגורסת פינוי של שטחים בלוי כינון שלום וללא קביעת גבולות מוסכמים ובטוחים. למעשה, יארינג דבק בפירוש של החלטת שנקט על-ידי יוזמה לאמור, שכל העקרונות המוזכרים בהחלטה כגון: פינוי שטחים וכדומה, קשורים בביטול הלוחמה, בהכרה בגבולות מוסכמים ובטוחים, והכל שלובים זה בזה ומשועבדים להגדרה של כינון השלום, ובלי הגדרה זו אין קיום לכל הדברים הללו. זו היתה ההגדרה שלנו ויארינג התקרב לפירוש הזה, ולכן הוא אמר למצרים שאין לו סמכות, על-פי החלטת מועצת הבטחון לבקש שייעשה דבר, אלא במסגרת של ההסדר הקולל.

ברצוני לציין שיש חשיבות רבה לעובדה שהוא נקט בפירוש הזה. אינני חושב שנוכל לפגוע בעצמנו פגיעת חמורה ועמוקה יותר מאשר הזדהות עם הפירוש הסובייטי-ערבי הניחן להחלטה של מועצת הבטחון, בעיקר לאחר שהענקנו את הפירוש הזה ליארינג. המצרים הגיעו למסקנה שאם זוהי ההחלטה, הרי היא לא טובה והם ינסו את כוחם בפירוש מסלף ובהחלטה אחרת. היו במצרים כאלה אשר הסתמכו על ההרכב החדש של מועצת הבטחון לרעהו. ההערכה בקהיר, אחרי השיחות עם יארינג, הייתה שהחלטת מועצת הבטחון איננה מולידה אפילו "עכבר של פינוי", ואם כך, מה ערכה? אנחנו, כמובן, לא רצינו שהעניין יחזור לדיון באחת המוסדות הבין-לאומיים המרכזיים, אם כי אמרנו ליארינג שאם הדברים יגיעו לשם נתמודד, ננצח ונבלום את ההתקפה הערבית. נפתח את תיקנו ונוכיח שאנחנו, ורק אנחנו דגלנו במגמות המרכזיות של הקהילה הבין-לאומית: שלום, גבולות מוסכמים ובטוחים, ביטול כל גילויי הלוחמה, וקדומה, הצענו סדר יום שהיה כלול בו סעיף מפורש ביחס לבעיה הטריטוריאלית ובעצת הגבולות וקביעת הגבולות. לאמור, ששאלת הגבול הוא עניין פתוח למשא-ומתן. הצענו אפילו לסעיף זה תינתן עדיפות, במסגרת סדר היום, על כריתת חוזה שלום. על כן הופיע צדקנו ואין אנחנו חוששים מחידוש ההתמודדות. אלה הדברים שהשמענו באזני יארינג.

אבל בינינו ובין עצמנו עלינו להבין שאין לנו

ענין להעמיד במבחן של דיון בין-לאומי נוסף את השאלה הזאת, האפשרויות הן רק אפשרויות של החלטה יותר ברורה, כלומר, גרועה יותר, תוך העמדת סעיפי ההחלטה בסדר מסויים של חשיבות. לשון אחרת, מאמץ לומר שענין השטחים והפינוי זה אחד העניינים הראשונים. אנחנו מעוניינים לשמור על ההשתלבות המסובכת הזאת של כל העניינים יחד עד כדי קושי לעקור את העיקרון של פינוי השטחים מכלל הבעיות, לרבות קביעת הגבול.

השיחות עם יארינג הלכו הלוך וחזור וכל פעם שהוא

שאל בשם המצרים: איפה הפינוי? עניתי לו: איפה השלום? איפה הגבול המוסכם והבטוח? זהו הסדר העניינים, שהרי אם יש מצב משפטי-מדיני ששמו שלום, ואם יש הסכם על הגבול אז בעיית המיקום של הצבאות נפתרת ממילא על-ידי מה שכתוב בחוזה השלום. הגדרתנו, אפוא, היא, שהשאלה המרכזית, גם מבהינה אוניקסיטבית לפי אותה החלטה של מועצת הבטחון, איננה בעיה של נסיגה משטחים, אלא בעיה של התקדמות לשלום והיא החוליה הפותחת את כל שאר חוליות השרשרת.

ועדה חו"ב
27.2.68

ס ו ד י

דף מס' 8 מתוך 16 דפים
עומק מס' 6 מתוך 6 עומקים

שר החוץ א. אבן:

זה היה השלב הראשון כאשר חשבנו שהענין ערב
התפוצצות וחזרה או לעצרת או למועצת הבטחון.
אחר-כך חל מפנה. המצרים התחילו לגלות הרתעות מפיצוץ השליחות והחזרת הנושא לאו"ם.
יש בידינו ידיעות די מבוססות המעידות על המניעים שהביאו אותם להרתעות זו. גורם
אחד הוא כאשר השתכנעו ישראל איננה נבהלת מאפשרות זו. אגב, פנינו אל הכתבים
המדיניים כדי שיפסיקו לכתוב שהחזרת הענין למועצת הבטחון היא אסון למדינת-ישראל.
כי הלכתי רוח נבדקים היטב שם ואם הם סבורים שאנחנו הושעים, הרי שעליהם ללכת לזה.
ואמנם, לאחר פנייה זו התחילו כמה עתונים לכתוב שחבל יהיה אם הענין יוחזר לאו"ם
מפני שיהיה זה דיוק עקר וחסר תכלית, אולם אין אנחנו חולקים מכך.

גורם שני היה לחץ על מצרים על ידי בריטניה
ואמריקה, שאמרו למצרים שאם הענין יוחזר למועצת הבטחון הם לא יציעו שום שינוי
בניסוח הקיים, שגם הוא הושג אחרי חודשים של התלבטויות קשות. יחד על כן, הם ציינו
שהם יראו בהצעות הישראליות על סדר יום משום התקדמות לקראת המגמות שנקבעו על-ידי
מועצת הבטחון.

הגורם השלישי, שהוא מעגלן וקצת מפתיע - ידוע
לנו במדויק הוכן השיחות אשר קיים בקהיר סגן שר החוץ הקוביטסי, אשר בסוף חודש
ינואר נפגש עם נאצר, עם ריאד, ועם מחמוד פאוזי שהוא סגן הנשיא לעניני חוץ, הסיכום
הכללי של הדברים שהשמיע הוא: פתרון מדיני ולא פתרון צבאי. כרית-המועצות מציעה
למצרים להוציא מראשה אפשרות של חידוש הקרבות, וזה משני טעמים: משום ששוב תהיה
תבוסה ערבית; ומשום שאם הנחתה של מצרים היא שבכרית-המועצות תתערב התערבות ישראל,
הרי התשובה היא: תורה רבה, זה לא נראה לנו, לסובייטים. לכן, לפי אותו סיכום, יש
צורך להרוץ על ישראל לחץ מדיני ולגייס נגדה את דעת הקהל שוחר השלום בעולם. כאשר
המצרים שאלו מה יהיה אם כל הלחץ הזה לא יביא לפינויים של שטחים היתה התשובה: נוכל
לפרסם מאמרים בכל העתונות העולמית ולחשוף את המזימות של הקולקטיב הישראלי-אמריקאי
במועצת הבטחון וגם בעצרת, ואז נכין מעמד תעמולתי ו"מטעמים" כאשר אהבנו". כלומר,
המסקנה היא שיש ללכת בדרך מדינית-תעמולתית ובלחץ. כאשר הונחה ונשמעה התביעה המצרים
שאין היא רוצה במאמרים טובים אלא בפינויים של השטחים, באה התשובה: סבלנות, גם
ברית-המועצות סבלה מצוקות תבוסה, אבל היא התגברה. תצטוו בסבלנות ומוכסחת לכם
הזהרתנו המוחלטת אתכם בזירה המדינית, אבל הפתרון הייב להיות מדיני.

לאור המהלכים האלה יש להניח שממשלת מצרים עשויה
להגיע להערכה שסיכוייה במועצת הבטחון הם לכל היותר שקוליים, לא כל שכן אם היא
תהיה אחראית לפיצוץ השליחות, שאז תרבוץ עליה מעמסה כבדה של אחריות. דבר אחד הוא
כאשר יארינג בעצמו מוסר דו"ח של התיאשות, ודבר הרבה יותר חמור הוא כאשר אחד הצדדים
מנתק את המגע ופונה למועצת הבטחון.

מכאן עבר הסיור של יארינג למסלול אחר, שהייתי מגדיר
אותו כמסלול סמנטי. הוא מסר שמצרים טוענת שהיא מוכנה לבצע את החלטת מועצת הבטחון
במלואה וכחבילה אחת, והוא רואה בזה מפנה. הוא מפרש את ההודעה הזאת לאמור, שמצרים
הסתלקה מן התביעה שיהיה פינוי שטחים שלא במסגרת של הסדר, שאלתי אותו אם הם אמרו
זאת או שזה פירוש שלו, והוא אמר לי: זה הפירוש המדויק שאדם הגון יכול לחשוב
כאשר הוא בא לתת פירוש. הוא לא אמר שהמצרים הכיעו את ההגיון הזה, אלא הוא אמר,
שכאשר מצרים אומרת שהיא מוכנה לבצע את ההחלטה, הוא סבור שחם נסוגו מתביעת הפינוי
שלא במסגרת הסדר כולל. כל מה שדרוש, לפי ריאד, הוא שישראל תודיע הודעה זזה. כאשר
שאלתי, מה לפי דעתו של יארינג יהיה ומה היה קורה אילו ישראל היתה מודיעה הודעה
כזו, האם אז היה מחקיים משא-ומתן? התשובה היא, שאילו ישראל היתה מודיעה הודעה כזו
אז מצרים חושבת על הצעד הבא, אבל היא מעוניינת באפשרות להמשך שליחותו של יארינג,
והיא רואה בכך אפשרות להמשך שליחותו של יארינג.

שר החוץ א. אבן:

התשובה שנתתי היתה מורכבת משני חלקים: לגבי ניסוח עמדת ישראל ולגבי החלטת מועצת הבטחון. זכותנו הריבונית לנסח את עמדתנו כפי שאנחנו מנסחים אותה, הניסוחים שלנו היו הניסוחים החיוביים הראשונים לגבי מגמתה ורוחה של ההחלטה, אציין כאן גם את הודעתו של ראש הממשלה מ-1 בדצמבר, גם את ההודעות המשותפות שנתפרסמו בחתימת ראש הממשלה באוטבה וברושנינגטון, וגם את הדברים שאני מסרתי. אם השתמשנו במילון מסויים ולא במילון אחר, זו זכותנו וברור שזה מחושב. מה אמרנו על ההחלטה? - אמרנו שאנחנו רואים בה סעיפים חיוביים. אמרנו שהעיקר בעינינו הוא כינון שלום וקביעת גבולות מוסכמים ובטוחים. אמרנו שאנחנו משתפים פעולה עם נציג האו"ם על-פי מנדט מוגדר בהחלטת האו"ם, זאת אומרת, להפגיש את הצדדים לצורך שלום, והחלטה זו מטילה עליו לעודד הסכמים ופתרונות ולעזור בגיבוש פתרונות מוסכמים למען כינון שלום. על כן אמרנו שאנחנו מקבלים את קריאת מועצת הבטחון לכינון השלום ולשיתוף פעולה עם הנציג לפי המנדט המוטל עליו. לשון אחרת: אמרנו בדיוק מה שאנחנו מקבלים ולא אמרנו מה שאנחנו לא מקבלים. זו לדעתנו הגישה המתבקשת על-ידי מועצת הבטחון.

כאשר אנחנו חושבים על אותו מסמך, עלינו להביא בחשבון את אופיו. יש בנוהג ובהק של האו"ם שני סוגים של החלטות. יש החלטות המבקשות ביצוע מטעם הפרק השביעי של המגילה, ובדרך כלל אותן החלטות מסתיימות במלים כדלקמן: הן קוראות לצדדים לבצע, להגשים למעשה את ההחלטה. החלטה כזו הייתה ההחלטה של מועצת הבטחון על ביטול הלוחמה בשנת 1951. יש סוג אחר של החלטות, המתקבלות במסגרת של הפרק השישי של המגילה, והן באות לקבוע מסגרת ובסיס להסכמים. ההנחה היא ששתי מדינות מסוכסכות צריכות להסדיר בעצמן סקסון מסויים, ואו"ם מספק סיוע, עזרה, מכשיר וגם קובע עקרונות כלליים.

ההחלטה הנדונה היא מן הסוג השני. כך נקבע במפורש בהתייעצויות שקדמו לקבלתה. על כן אין שום פנייה, לא לישראל ולא למדינות ערב, לעשות משהו. הכל צריך לעשות יארינג, והוא צריך לנסות להגיע להסכמים ולפתרונות מקובלים כהתחשב בעקרונות המשולבים על לשון של המלצה. יש כאן מסגרת להסכם לקראת מאמץ להביא את הצדדים לידי הידברות. אציין, כי בהחלטה קופיעה המלה "אגרימנט", ועל כן, כאשר ישראל אומרת שהיא חותרת להסכם, היא יותר משתפת פעולה מאשר מי שמדבר על ביצוע. אבל הבעיה היא לא סמנטית בלבד, אם כי אינני מזלזל בעדינות של בעיה סמנטית. אני סבור שזה היא ההתחצפות שמצרים, אשר במשך 17 שנה אמרה שאין צורך לבצע החלטות מועצת הבטחון, תבקש מישראל לנסח את עמדתה ניסוח מסויים. היא רשאית לשאול מה עמדתה של ישראל להחלטה, ואנחנו אמרנו מה עמדתנו. הניסוחים שלנו היו שאנחנו מקבלים את המגמה המרכזית של כינון שלום, משתפים פעולה עם אותו נציג, שיש לו מנדט לקידום הסכמים, רואים חשיבות בעניין של קביעת הגבול המוסכם והבטוח, רואים בזה חשיבות ונקודת מוצא להפשרת הקפאון, ורואים חיוב ברעיון של קיום יחסי שלום והכרה בעצמאותה של ישראל. אבל אם אנחנו לא משתמשים במלה המצרית, יש בזה מגמה, מאחר שלא היה לנו ספק מהי המטרה של המצרים בבואם להשתמש במושג "אמפלימנט".

מצטיירת תמונה שנאצר החליט לנסות כוחו במבצע כזה: ביצוע ההחלטה על-ידי צעדים מקבילים, בלי שהצדדים ייפגשו ובלי שיגבשו את ההסדר בהסכמים. להגיע להסדרים, אבל בלי משא-ומתן ובלי הסכם. מדוע? - מפני שרובצת עליו החלטת הארטום. החלטת הארטום אומרת: לא הסכם, לא חקרה, לא משא-ומתן. אבל החלטת מועצת הבטחון אומרת: דווקא שלום, דווקא הסכם. היא איננה מדברת אמנם על משא-ומתן, אבל היא ממנה אדם לקדם הסכם בין הצדדים.

יש רוסם, משיחות שונות, לרבות אלה שצינתי עם האמריקאים והסובייטים, שמתוכן מתברר שמצרים משוכנעת שבמשך שנתיים - שלוש שנים לפחות היא לא תוכל לנסות כוחה בזירת הקרב, ועל כן שטח הברירה שלה מוגבל: או להשלים עם המצב הקיים, או ללכת לשלום על ממש, או לגשר על פני התקופה הזאת על-ידי הסדרים מעורפלים. האפשרות השלישית היא בוודאי הרצויה לה, וכאן יש נסיון של שנת 1957.

שר החוץ א. אבן:

אני מנחש שמצרים רוצה הייתה להגיע להסדרים המוכרזים בלי להיפגש איתנו. על-ידי-כך שהיא לא נפגשת איתנו, היא לא מעמידה את עצמה לחקירה. אם לא נפגשים יכולה מצרים לוטר שהיא מקבלת את המגמה כעיקרון - חופש שיטת בנחיתת מים בין-לאומיים, וזה עושה רושם אהוד בעולם. אבל אם יושבים סביב השולחן יכול בין שיחתך לומר: האם אני צודק כשאני אומר שהדבר חל גם על אניות ישראליות ומטענים ישראלים ודגל ישראלי, ומיד וללא קשר עם דבר אחר? במקרה כזה לבן שיחתך אין מנוס, אלא לומר "כן", או "לא", או לשחק. ובמקרה זה שהיקה כשלילה. אם לא חתיה פגישה יכולה מצרים להגיד שהיא חייבה וקיימה את החלטות הארסוס, אבל היא עשה הסדר ארעי כמוכתב על-ידי המציאות. נאצר, בנאומו האחרון, אמר בין היתר: הובסו צבאותינו, אבל הרצון שלנו לא הובס. יש הבוסה, אמנם נכנענו ארעית, אבל אין חתימה שלנו על שום מסמך. זה הדבר הכסחמן מאחורי המלה "ביצוע". על כן עלינו לחוסיף ולומר שאנחנו ננסח את ניסוחינו כפי שאנחנו רואים אותם, ולאור הגדרה זו או ניהוש זה של הכוונה המצרית, עלינו לכלכל את צעדינו.

בשלב מסויים המצרים איימו לאמור, שהם ילכו למועצת הבטחון ויתבעו את ישראל לדון על שהיא מדברה על דברים נמלצים. אבל הם כנראה שוכנעו שגינורנים כאלה לא יעשו רושם גדול. כל ערך ההגדרות שלנו בכללן קיימות, ספק אם איזו מדינה תתפעל מכך שמדינה אחת ניסחה את גישתה במלה זו ומדינה שניה - במלה אחרת, על אחת כמה וכמה אם המלים שלנו שאנחות מן ההחלטה, בשעה שלמלצם המצריות אין קיום בהחלטה.

בגלגול האחרון הצעתי ליארינג להפסיק את החיטוט הסמנטי הזה, שפסק להיות מכובד, מפני שמדובר באיש רם מעלה ולא צעיר הסס הלך ושוב ומקיים שיחות רבות לפעמים על חצי פסוק או על פסוק או על חצי מלה. שאלתי אותו: מה יהיה אם נצטרך לדון לא על סמנטיקה, אלא בדברים רציניים שבטחון מדינות ושלוש האיזורים מוחנים בהם, כגון: הגבול איפה יהיה, ועל הסדרי בטחון, על מסמכים משפטיים מסויימים כגון: חוזה שלום, ערבויות בין-לאומיות לחופש שיטת ישראל, וכדומה. הוא אמר: אתה צודק. אין אדם בן תמותה שמספר שנותיו יספיקו לחגיע לידי הסכמים כאלה. נוסף על כך הוא אמר: אני עייף. אני בן שישים. יש לי תפקיד רגוע כשגריר במוסקבה, למה לי העניין הזה? הוא אמר: אפילו היית אחת מוותר על העיקרון של משא-ומתן, זה לא היה עוזר, כי יש הגיון אשר מחייב נוהל אחר. הנוהל הזה לא יכול להתקיים. אנחנו החלטנו להעביר את נקודת המוקד מבעיה של ניקוח, שאיננו פותר שום דבר - נניח שניסחנו משהו, האם המציאות הקיימת הייתה משתנה? - לענין של פגישה. הצענו שהוא יעמיד את המצרים במבחן, שברור שאם הוא לא קפגוש את הצדדים - השליחות מתמוטטת מאליה מחוסר תושיה. ביחוד בשלב האחרון עוברת נקודת הכובד לענין זה של פגישה ושל הידברות. ואמנם, בשלב מסויים הוא כתב לנו ולמצרים מכתב המזמין אותנו לבוא אליו לקפריסין ולהמשיך בקיום שליחותו שם. אנחנו אמרנו, שאם הבעיה היא סכנית, שהוא רוצה שנבוא לדבר איתו במקום אחר, הרי נדבר איתו במקום שירצה, אבל אם הדיבור הוא על משולש, הרי הדבר הזה צריך להיות מפגש ולא משתן אחר. הוא התעניין במה שהיה ברודוס. יש גם דיבור על ענין רודוס. אנחנו אמרנו שאנחנו מקבלים את הנוהל של רודוס, אלא שעכשיו מתהיל ויכוח על מה שהתרחש ברודוס, וכאן יש מאמצי סילוף. יש כאלה אשר מנסים לומר שברודוס לא נפגשו הצדדים; אולי נפגשו כעבך חורשיים - שלושה, כדי להטביע חותם, אבל העבודה העיקרית נעשתה על-ידי כך שבגץ' התרוצץ מחדר לחדר וליבן את הבעיות. אנחנו טוענים שלא היו דברים מעולם. ב-11.1.1949 הגיעו המשלחות לרודוס. למחר קיים בגץ' פגישה נפרדת אחת כדי לקבוע את ההסדרים, יום אחרי שהמשלחות היו שם. הוא קיים את הפגישה המשותפת הראשונה, ובפגישה משותפת ראשונה זו נקבע סדר-יום, קודם כל הצדדים הסכימו שהמעמד ייחשב כוועידה. שני הצדדים הצביעו פה אחד שבגץ' יהיה יושב-ראש. לאחר שבחרו בו כיושב-ראש קבעו סדר יום, קבעו נוהל לפגישות פורמליות - היו גם פגישות בלתי פורמליות מאחורי הפרגוד. הנוהל ההוא התחבס על פגישות יום-יומיות. יש פרוטוקול של אותה ישיבה. זה התקיים של רודוס. לכן נוסע יארינג לניו-יורק, אבל שום דבר לא יועיל, כי הדברים מגובשים בכתב. הוא פנה לשאר המדינות שלא באו לרודוס וכיקש מהם לבוא תוך עשרת ימים, כך לקיים פגישות עם ישראל על-מנת לגבש את ההסכמים שנדונו אז.

ועדה חו"ב
27.2.68

ס ו ד י

דף מס' 11 מתוך 16 דפים
עומק מס' 6 מתוך 6 עומקים

שר החוץ א. אבן:

החקדים של רודוס הוא כולו חיובי, אבל יש לנו כבר סימנים לכך שיהיה מאמץ לטשטש את זכר ימים שהיו. הם יציעו להיות באיזה מקום, אבל בלי שהפגישות תהיינה ישירות, אני מניח שזה יהיה השלב הבא. על כן ייאמר ליארינג, שמדינה ריבונית איננה שולחת נציגים למעמד המבוסס על נידוי. אם לכת לקפריסין כדי שריאד יוכל לא להיפגש, הרי אפשר להיות גם כאן ולא להיפגש. כלומר, עלינו לברר לאיזו דרך הולכים. ההבדל בין לוזאן ורודוס הוא בכך שרודוס נפגשו הצדדים והגיעו לידי הסכם ואילו בלוזאן לא הגיעו לפגישה ועל כן לא הגיעו להסכם. בינואר 1949 כתב בנץ' למועצת הבטחון לאמור: אני מעוכנע שאם הצדדים יזומנו - אפשר יהיה להגיע למשא ומתן.

היו"ר ד. הכהן:

האם היו תקדימים כאלה בסכסוכים אחרים בין מדינות?

שר החוץ א. אבן:

שולחנות משולשים - כן, אבל שמישהו הגיע להסכם בלי שאיש ראה את רעהו - אני כמעט בטוח, שלא. אם יארינג ילך לפי הנוהג שהלך בנץ', דהיינו, יזמן את הצדדים וידבר איתם על קביעת נוהל של פגישות ולמחרת יזמן אותם לשולחן אחד, והם יבחרו בין כיושב-ראש - זה ילך.

א. בן-אליעזר:

האם המצרים מציעים פגישת קזו ברודוס?

שר החוץ א. אבן:

לא. המצב הוא, שיארינג שוקל אפשרות לומר לשני הצדדים, והוא כבר העלה את האפשרות הזאת/ לפני הצדדים, לאמור: האם הייתם מוכנים לנקוט נוהל אחר? - אנחנו אמרנו שיש שתי אפשרויות: שהמצרים יפגשו איתנו, אבל אם הם רוצים שהוא יהיה נוכח, גם זה מקובל עלינו. יש הודעת שלנו מסוג זה. אבל יארינג חייב עכשיו למצוא את דרכו, וכנראה שאחרי השיחה שתתקיים הבוקר בינו ובינו הוא יסע לניו-יורק.

ע. גוברין:

מה עמדתה של ארצות הברית בעניינים אלה?

שר החוץ א. אבן:

אנחנו ידענו שהם בקשו את הערבים להפסיק את הדיון הסמנטי ולהגיע להודוס, אבל אם אנחנו חולכים לקפריסין רק להיפגש, זה נושא קדו-שה, הם אומרים שלא מתעוררים.

ר. ברקת:

האם ירדן איננה מהווה גורם בעניין זה?

שר החוץ א. אבן:

ירדן, לפי יארינג, רוצה יותר להגיע לפגישה המשולשת. יש אצלה פחות תמכנות בחיפוש הסמנטיים, אבל היא רוצה לפעול במשולש עם מצרים. גם יארינג ציין כי דחיית הזמן והלחץ להגיע להידברות מורגש הרבה יותר בעמאן. הוא סיפר שבמאן המצב זורע אימה. רבבות אנשים מצטופפים. פליטים. הפגנות מחוץ לבנייני הממשלה, יש שם כמות של סבל אנושי, שרואים אותו גם בחוץ העיר הצפופה וגם בפריפריה, נהירה של אנשים מהכפרים שהופצצו. כל הארץ אינה אלא פקעת גדולה של אומללות, סבל וסרירות. יש הרגשה שזה עומד להתפוצץ, ומעמדו של המלך רופף.

א. רימלט:

מפגש דוגמת רודוס, האם היה זה ביוזמת יארינג?

שר החוץ א. אבן:

יארינג שאל אם אנחנו מוכנים להיפגש בקפריסין. אמרנו שאנחנו מוכנים, בתנאי שקפריסין דהיום

תהיה כרודוס מאחול.

י. רפאל:

האם ברודוס היו פגישות עם כל הנציגים הערביים?

שר החוץ א. אבן:

עם כל אחד לחוד.

מ. יערי:

מה יארינג מביא אהו ממצרים?

שר החוץ א. אבן:
הוא היה במצרים לפני שבוע. יש לי רושם שמצרים איננה יכולה לסרב, אבל היא מתחמקת. אינני חושב שאנחנו קרובים, אם כי אנחנו מתקרבים, אבל אנחנו לא קרובים למסקנה הסופית. אני מניח שמצרים תאמר שהיא מוכנה לבוא לקפריסין, אבל תשתוק לגבי מה שיהיה שם. אני חושב שזה השלב התמונני הבא, שמצרים תגיד: אנחנו מוכנים לשלוח שליחים להיפגש אתך בקפריסין. נקודה. ותשאיר סתם את המהלך הבא.

י. הררי:
האם סוריה ועיראק חוזרים כדיונים עם יארינג?

שר החוץ א. אבן:
לא. השליחות היא לגבול מצרים, ירדן וישראל. אם סוריה משלימה עם המצב הקיים, אני לא חושב שאנחנו צריכים לעניין אותו ביצירת החיטוט.

היו"ר ד. הכהן:
אני מודה לשר החוץ. זן הפעם הראשונה שקיבלנו דיווח מלא על המהלכים השונים עם יארינג.

ע. גוברין:
אני מבין שאנחנו עושים מאמצים לשמור על יחסים עם או-תאנט. או-תאנט הזיק לנו קשה מאד בצורה חד-צדדית. קראתי בעתונות, אינני יודע אם זה נכון, שבן-הודיע בשמו, כשבא להצטרף אחרי מה שעשה בשדס-א-שייך ובעזה, כאילו או-תאנט התייעץ גם עם ישראל. האם זה נכון? לפי ידיעתנו זה לא נכון, וצריכה היתה לבוא הכחשה.

שר החוץ א. אבן:
מקרה זה דומה ליהודי שהיה מעשן בשבת. שאלו אותו: כיצד יתכן שאחה עושה זאת? אומר: התייעצתי עם הרב. שאלו אותו: ומה אמר הרב? והיהודי אומר: הוא אמר - לא.

ע. גוברין:
אני סבור שהיינו צריכים להגיב על זה.

אני סבור שאו-תאנט צריך לדעת מראש, לפני שהוא מזמין את יארינג, שאנחנו לא נזוז מן העקרונות שלנו. הוא צריך לדעת זאת בצורה ברורה.

אין ברצוני לומר שאינני חושש מאויבינו, אבל אני חושש גם מדידינו. אני יודע להעריך, לא פחות מאחרים, מה עשתה בשבילנו ארצות-הברית, אבל אני סבור שעלינו לחזור ולהבהיר לה שאותה עמדה שנקטנו בה תוכנה הוא: קודם כל מטא-ומתן ישיר, ולא נזוז ממנה. כלומר, צריך להיות ברור מאד לארצות-הברית מה תהיה עמדתנו.

ח. לנדאו:
הייתי מבקש שקודם כל נשיב לעצמנו על השאלה: מה טוב לנו. האם הגרסה היא שטוב להגיע לכודוס חדש, יותר לישראל, ומכאן עלינו לבזוז את המהלכים שלנו או מוטב לא להגיע לכודוס. מה טוב את החשובות שלנו, את הסקטיקה שלנו.

שר החוץ א. אבן:
ומה הברירות.

ח. לנדאו:
אני סבור שמוטב לנו לא להגיע לכודוס. המצב הקיים כיום הוא הטוב ביותר שיוכל להיות לישראל, והמשכו יכול להפכו למצב של קבע, ולכן יש יתרונות ללא קץ. קודם כל יש בו היתרון הבטחוני, הקיים והמוכח.

מה החשש שלי לגבי המחשבות ביחס לקפריסין? במידה שניתן לראות, כיצד אפשר לראות את ההתפתחות בקפריסין? הסכמנו שהנקודה הראשונה שתדון, לפי סדר היום, תהיה בעיית הגבולות המוסכמים.

שר החוץ א. אבן:
הנקודה הראשונה היא כינון השלום, ואחר-כך שאלת הגבול.

ח. לנדאו:

ענין הגבולות המוסכמים הוא ענין של השלום.
כלומר, נחנו אפשרות לדיון ראשוני בנקודה
החמורה והקשה ביותר. אם נגיע לכך שענין יתפוצץ בגלל נקודה זו, נמצא שידנו
היא על התחבונה ולא על העליונה.
אני רואה אפשרות שמצרים תשלח קציני קישור
בדרגה נמוכה, והמשחק יהיה על "לבל" נמוך בנקודה זו, ואז יכול להיות עלינו
לחץ פוליטי, גם מצד אמריקה. הטענה במקרה זה תהיה כזו: אחרתם שאתם רוצים רק
משא-ומתן. הנה, יש משא-ומתן. ה"לבל" איננו קובע. קשה לי לראות הסכם בשאלת
הגבולות, מפני שהביעתם תהיה לחזור לקווים שלפני ה-5 ביוני. אגב, בהחלט מועצת
הבטחון מדובר במפורש על כך שאין להעלות על הדעת שאפשר לעשות שינוי טריטוריאלי
כתוצאה ממלחמה. אני חושש שתהיה הסמכה על כך. אני חושש שנעמוד מול לחצים מדיניים,
שלא קל יהיה לעמוד בהם. הידידות של היום, שהיא חשובה לנו מאד, עלולה להחפץ גם
לרועץ ברע מסויים.

נדמה לי שכדאי לנו לנהל את הטקטיקה שלנו כדי
לא להגיע להודוס. לא להגיע לקפריסין. נדמה לי שאם התבונננו שלנו תהיה, כתנאי לכל
מפגש, הכרתה של מצרים בעיקרון הכפול: משא-ומתן ישיר וקריחת שלום, אולי נימנע
מהליכה להודוס, ואז אנחנו נמצאים בהגנה טובה ותכסיסית וננימנע מקונפוזנסציה קשה
ביותר ובלתי זהירה.

מ. אונא:

האם ענייני התעלה ידרו מן הפרק? האם הם אינם
קיימים, או שהם משפיעים על טהלך העניינים?

אני סבור שהתיאור, שניתן לנו על-ידי שר החוץ,
מראה על התקדמות די ניכרת במהלך העניינים. ידוע שיש בינינו חילוקי דעות והבדלי
גישה יסודיים אם רצוי להגיע למשא-ומתן באיזו שהיא צורה, או לא רצוי. אני מקבל
את הדעה שרצוי להגיע למשא-ומתן. חבר-הכנסת לנדאו אמר שלא טוב להגיע למשא-ומתן.
אני יכול להבין את העמדה הזאת, אבל אינני מקבל אותה. כל משא-ומתן טומן בחובו
סכנות מסויימות, ואם בגלל סכנות לא נלך למשא-ומתן, הרי פירוש הדבר שלא נלך.

השאלה החשובה היא אם יארינג מקבל את הנתונים
שלנו לגבי רודוס. נקודה זו נראית לי אחת הנקודות החשובות. כאשר יארינג רוצה
להתבסס בענין זה, הרי הוא יכול להתבסס רק על העובדות, זו נקודה חשובה שאנחנו
צריכים להבטיח אותה כשאנחנו רוצים לנסות ללכת בכיוון זה, השלב הראשון יכול להיות
שבאי-כח של הצדדים יהיו שם. צריך שיהיה חומר עובדתי בענין זה, ואז, מתוך נוכחות,
יכולה להתפתח דרך של פגישת. זו אפשרות סבירה של התקדמות הדברים.

א. רימלט:

לו הייתי מאמין שהמפגש ברודוס יביא למשא-ומתן
על שלום - הייתי מקבל את זה בברכה. אבל אינני
מקבל את דבריו של חבר-הכנסת אונא כאילו יש התקדמות בעמדתם של הערבים. יש רק
שינוי טקטיקה, אבל לא שינוי של העמדה האומרת: לא משא-ומתן, לא הכרה. משום כך
אני חושב שצורך חבר-הכנסת לנדאו, ושאנחנו צריכים להבטיח, לפני יציאת אנשינו
למקום המפגש, שיהיה בו משא-ומתן פנים אל פנים, והמטרה שלו היא: כינון שלום
והסכמים. אם לא נעשה זאת, מה עלול להיות? - שישבו נציגים משני הצדדים. יארינג
יוכל ביחר קלות להבהיר שאלות טקטיות, עדינות ואתגרויות, ועזיבת קפריסין במקרה
כזה חראה כדבר חמור יותר בודעת הקהל והציבור מאשר העמדת תנאי מוקדם, שאנחנו מוכנים
למפגש, כתנאי שהוא יהיה משא-ומתן פנים אל פנים על כל הדברים.

י. הררי:

לדעתי, אנחנו מעוניינים מאד כעצם קיום המשא-ומתן.
כל התקדימים של רודוס אינם מעניינים, אם כי הם
לטובתנו, אבל האם בשנת 1967 אנחנו מוכרחים ללכת לפי התקדומים של שנת 1949? אנחנו
מוכנים ללכת לפיהם רק אם ההיה פגישה ליד שולחן. אחרת אין משא-ומתן.

י. הררי:

אם הערבים ישלחו נציגים בדרג נמוך - נשלח גם אנחנו נציגים בדרג נמוך ונגיד, שדרג זה איננו מייצג משא-ומתן לשלום, ואם רוצים במשא-ומתן לשלום - יש צורך בדרג גבוה יותר. האפשרויות שלנו, בשעה שאנחנו בתוך הזירה של משא-ומתן, הן בלתי מוגבלות, ומי אומר שמשא-ומתן זה סיום העניין? ננהל משא-ומתן. יש להניח שהוא יהיה רציני, ארוך ומייגע. הוא עלול להתפוצץ כמה פעמים. הוא יכול להימשך שנה - שנתיים. אני סבור שלעצם המשא-ומתן יש חשיבות רבה.

ה. צדוק:

בתקדים של רודוס יש צד חיובי ויש צד שלילי. החיוב הוא בישיבה פנים אל פנים, הצד השלילי הוא, שמפגש רודוס היה ביסודו מפגש בין צבאות וההסדר שאליו חתרו ברודוס היה מלכתחילה הסדר ארעי, הוא היה הסדר של שביחת-נשק. אני חושב שכאשר חולכים עכשיו למפגש, שמבחינת הישיבה פנים אל פנים צריך להיות כדוגמת רודוס, צריך להיות ברור שכיום המטרה היא אחרת: לא מפגש של נציגי צבאות, אלא מפגש של נציגים פוליטיים; לא הסדר ארעי, אלא הסדר קבע; לא שביחת נשק, אלא שלום, יש צורך להדגיש שהפעם חולכים למפגש לשלום.

א. בן-אליעזר:

אני מקבל את דבריו של חבר-הכנסת צדוק, ברצוני רק להוסיף עליהם. אין ספק שחשוב להדגיש את ההבדל במשא-ומתן שהיה בזמנו ברודוס, ואשר התייחס לשביחת-נשק, בשעה שהפעם מדובר על משא-ומתן לשלום. היה רצון שהחברים לא יתרגשו יותר מדי. שר החוץ מסביר לנו את המטרות של המצרים, את האינטריגות שלם, את הכוונות שלהם, את הסיבות ואת המניעים מדוע הם אומרים כך ומדוע מציעים הצעות כאלה וכאלה, ואף על פי שהוא נותן הסברים ברורים אנחנו אומרים: נעמוד על עיקרון של משא-ומתן לשלום, אז אולי יש סיכוי לשלום, בעוד שברור כשמשאם ילכו להסכמים של שביחת-נשק ברור שלא יהיה שלום. לכן עומדת על העמדה הזאת. מה הטעם לומר להבר-הכנסת לנדאו שהוא איננו רוצה בשלום? - הוא רוצה בשלום של אמת ואין ברצונו להיחפס בתככים של אויב, שיעמידו אותנו אחר-כך במצבים קשים במועצת הבטחון ואולי גם למלחמות. כל עוד העניין של רודוס הועלה, אין ספק שהעמדה הבסיסית שלנו היא למשא-ומתן להוציא שלום.

י. חזן:

אני רוצה להביע הסכמתי לעמדתו של שר החוץ, שאנחנו לא מוותרים על המטרות לקראתן אנחנו חותרים. אין אנחנו מוותרים בשום פנים ואופן על משא-ומתן ישיר פנים אל פנים. אנחנו לא מוותרים על משא-ומתן לשלום. אנחנו עושים את הכל כדי להכריח את מצרים לחדול להתחמק ולעמוד פנים אל פנים מול השאלה הפשוטה: האם אתם מוכנים להיפגש איתנו או לא? רודוס מופיעה רק בנקודה אחת: פגישה בינינו ללא צד שלישי, או עם צד שלישי. זה הדבר היחיד שיש כאשר מדברים על רודוס ולא העניין העיקרי ביחס למטרה שהיא שלום ולא שביחת-נשק. על-ידי כך אנחנו נוטלים ממצרים את האפשרות להתחמק, מפני שנטלנו מהם את הסענה שאנחנו לא מוכנים להיפגש אתם בנוכחות צד שלישי.

י. רפאל:

הדבר חלוי בהערכה שלנו כמה רוצים המצרים. אם אנחנו יוצאים מתוך הנחה שהמצרים לא רוצים בשום פנים ואופן להגיע לשלום, הרי יש להניח שמכל זה לא יוצא דבר. אבל אם יש מי שמניח ומאמין שגם מצבם הם הביא אותם לחתימה לשלום, הרי עלינו להקל עליהם בדרך הפרוצדורלית להגיע לידי איזה משא-ומתן. אם אנחנו רוצים להתחמק, יש אפשרות להתחיל להכביד כבר. מכל מקום, אם ברצוננו להגיע לשלום, אנחנו צריכים להגיד להם: חולכים כדוגמת רודוס. דוגמת רודוס מקילה עליהם כצד ראשון. אחר-כך יש סיכוי שזה יתפתח ויתקדם. לכן אני בעד להקל ככל האפשר בפרוצדורה.

היו"ר ד. הכהן:

ברור שאין אנחנו יכולים להתנגד לפגישה דוגמת רודוס, שהיא פגישה פנים אל פנים. ברור שאין לנו אינטרס להפסיק את שליחותו של יארינג, מפני שאם היפסק שליחותו פירושו הדבר אופנסיבה רוסית, ועלולים להתחיל במועצת הבטחון דיונים שאינם לטובתנו. אני סבור שאם מדובר על מפגש כדוגמת רודוס, מפגש פנים אל פנים, יש בכך כדי להאריך את שליחותו של יארינג. אנחנו צריכים לעודד את המשא-ומתן הזה, ששר החוץ הדגיש אותו. אם כן, אנחנו צריכים להסכים ללכת לרודוס ואין ספק בכך שהדבר יאריך את שליחותו של יארינג.

שר החוץ א. אבן:

אשר למגמה המדינית של ישראל, אשיב על כך בקיצור נמרץ. לדעתי, המגמה היא זו שהוגדרה על-ידי הכנסת: יש להביא לידי שלום על-ידי משא-ומתן ולקיים את המצב הנוכחי עד לכינונו של השלום. אנחנו פועלים על-פי הנחיה זו. במידה שאפשר להתקרב למגמה, אנחנו חייבים להתקרב ולקרב את הדבר. הואיל והמצב לפי שעה הוא, לדעתי, מצב חססיס, אני אומר שגם על-מנת לקיים בשטח את המציאות הנוכחית, אנחנו נזקקים להקבה מאד פעילות והתרוצצות דפלומטית. אם חבר-הכנסת לנדאו רוצה שנשב בקנטרה - אכן צריך להתרוצץ הרבה. האפשרות שנשב ישיבה סבילה גם במקום וגם כחומר הדיפלומטי איננה ניתנת רק באמצעות הקיסור שאנחנו מפתחים כצד החססיס של הבעיה, אלא זה מחייב אותה חזית שאומרת לנו: אחם צודקים. אל תזוזו עד שיש שלום. אבל עשו מאמצים שיהיה שלום. זו העמדה של אותם גורמים עליהם אנחנו מסתמכים. על כן הפגנה של פעילות ונכונות לקיים את השלום תוך מידה של גמישות חססיסית, לא מדינית, שנהיה איתנים בעמדתנו אבל גמישים בתכסיסים, היא חשובה.

מידת היוקרה הבין-לאומית המגולמת ביארינג היא כזו שצריך להיזהר שלא בגלל טריקת דלת שלנו או סירוב שלנו הסתיים השליחות הזאת. זה צריך לכלכל את צעדינו, כפי שכלכלנו עד כה, ולא לפי הצלחה,

אינני סבור שהמצרים קרובים לשלום, אבל הם נסוגו מעמדתם. אם בשבילנו שיגור שליו לקפריסין איננו מספיק, הרי באספקלריה שלהם זה הרבה. אנחנו צריכים להבטיח שלא תהיה הסתפקות בהתקרבות, אלא במגע. לכן נאמר: רודוס רק בדגם של נוהל, שהצדדים נפגשים תחת נשיאותו של איש שהם בחרו בו. בזמנו הצדדים בחרו בבנץ'. הוא אמר אז: אני לא אשב אם אחם לא בוחרים בי. אנחנו עומדים עדיין בראשותו של מהלך. עלינו להתייחס בחשדנות לגבי המהלך המצרי, וגם לגבי אותה מידת נסיגה תכסיסית המתבקשת מהלחץ של המציאות והלחץ שקיימנו, אבל אני לא חושב שהם חישבו את צעדיהם מעבר מזה. לפי שעה הבעיה שלהם היא איך להחליץ מהמצב הנוכחי ומהלחץ הנוכחי.

אני חושב שהשלב הבא יהיה שיבואו לקפריסין ולא ירצו להיפגש אתנו. אבל הדפנו אותם מעמדה תכסיסית לעמדה תכסיסית ונצטרך לנער אותם צעד הלאה. הצעד הבא יהיה שבעבור 24 שעות עליהם לשבת אתנו, הנקודה שהעלה אותה חבר-הכנסת הררי הן בעיות של תכסיס שצריך להכריע בהן מבחינת הרצון שהאיזון יהיה חיובי.

א. בן-אליעזר:

מזה משתמע שישראל תהיה מוכנה לבוא לקפריסין גם אם לא תהיה הבטחה מראש למשא-ומתן ישיר. אתה הלא אמרת שהם עלולים לבוא ולא לרצות להיפגש אתנו.

שר החוץ א. אבן:

נבקש מיארינג שעמדתו תהיה, שהוא מזמין אותנו כדי להפגישנו. אם זו עמדתו והם לא נענים - הם מפוצצים את העניין. נניח שהוא יאמר למצרים לבוא לקפריסין מחוך הנחה שהוא ינסה להפגיש את הצדדים, עלינו קודם כל לדעת מה הוא יאמר.

היו"ר ד. הכהן:

השאלה היא מה נעשה אז?

שר החוץ א. אבן:

אז נתייעץ.

דף מס' 16 מחור 16 דפים
עו"מ מס' 6 מחור 6 עותקים

ס ר ד י

ועדת חו"ב
27.2.68

א. בן-אליעזר:
אני מבין מדבריו של שר החוץ, שלאחר שיארינג העלה לפנינו את השאלה אם נקזה מוכנים לשלוח נציגים לקפריסין, דוגמת רודוס, הוא עומד להשיב לו: נהיה מוכנים לכך בחנאי אם אמנם יהיה זה מפגש דוגמת רודוס, דהיינו, משא-ומתן ישיר פנים אל פנים. עוד הבנתי, ששר החוץ יהיה נוטה להסכים לכך גם אם המצרים לא יסכימו מראש לנוהל זה של ישיבה פנים אל פנים, אלא נבוא קודם כל למקום המפגש.

שר החוץ א. אבן:
זה היפוטטי. הקו שלי הוא להסיל עליהם אחריות, אבל להיות גמישים. כל אלה הם דברים היפוטטיים. קודם כל נראה איך הוא ינסה את המעמד.

היו"ר ד. הכהן:
האם שר החוץ יהיה שוכן לדווח לנו על נקודה זו בהתאם לתוצאות של שיחותיו עם יארינג?

שר החוץ א. אבן:
כן.

חוק לרישום ציוד וגיוס

היו"ר ד. הכהן:
באמצע חודש דצמבר הביא לפנינו שר הבטחון את החוק לרישום ציוד וגיוס, הוא ביקש שנאריך אותו עד סוף שנת 1969. קיימנו דיון המציתי בענין זה. היו חקטיגויות שונות של חברים ולפיכך הארכנו את חוקו של החוק לתקופה של שלושה חודשים בלבד, אשר תמתיים בסוף חודש מרס. גם הכנסת קיימה דיון ביחס לחוק, ושר הבטחון הציע בו מספר תיקונים.

אני מציע שנעביר את הדיון בחוק לוועדה משנה בראשותו של חבר-הכנסת צדוק ושחבריה יהיו חברי הכנסת אונא, הררי, לנדאו וכהן. במקרה שבוועדה המשנה יהיו חילוקי דעות, הם יובאו למליאת הוועדה. אם לא תהיינה חילוקי דעות, תהיה החלטת ועדה המשנה כהחלטת מליאת הוועדה.

ה ר ח ל ט:
להעביר את הדיון בחוק לרישום ציוד וגיוס לוועדה משנה בראשותו של חבר-הכנסת צדוק, שהחבריה יהיו: מ. אונא, י. הררי, ח. לנדאו, ג. כהן. החלטת הוועדה, אם לא יהיו בה חילוקי דעות, תחשב כהחלטת מליאת הוועדה.

פגישה עם נציגי המשקים שבצמק בית-שאן

היו"ר ד. הכהן:
קיבלתי מכתב מראש המועצה של המשקים בבית-שאן, בו הוא מבקש שנציגים שלחם יתקבלו על-ידי הוועדה. אני מציע שנמנה ועדה משנה שהחברים בה יהיו: אני, ז. צור, מ. אונא, י. חזן, י. סרלין, ע. גוברין, ואולי יהיו עוד חברים שירצו להשתתף בה, וקרא תיפגש עם המשלחת.

ר. ברקת:
הייתי מבקש שהוועדה כולה תיפגש עם המשלחת.

היו"ר ד. הכהן:
אנחנו הלא נפגשים אתם. אנחנו מבקרים במקומות. לא הייתי רוצה שניצור תקדימים שאנחנו מקבלים

משלחות.

ה ר ח ל ט:
למנות ועדה משנה שחבריה יהיו: ד. הכהן, מ. אונא, ע. גוברין, י. חזן, י. סרלין, ז. צור, שתיפגש עם המשלחת של נציגי הישובים בצמק בית שאן.

הישיבה ננעלה בשעה 11.45.